

Solomon Marcus despre „poduri” ...

Narcis Zărnescu*

*Omagiul revistei **Academica** savantului, care ne-a onorat ani buni cu studiile, articolele și sfaturile sale.*

Expozeul nostru se poate defini ca fiind un poliptic ternar, urmat de un final „neașteptat”. Cele trei componente sunt intitulate, după cum urmează: 1. *O introducere subiectivă*, 2. *Despre simbolistica podului și „coincidentia oppositorum”*. 3. *Decalogul laic*.

1. O introducere subiectivă.

Solomon Marcus a fost un geniu. Am avut bucuria să-l cunosc și să colaborez cu domnia-sa pe parcursul unor ani buni, la pregătirea eseurilor sau studiilor pe care le propunea revistei ACADEMICA, spre publicare. Îmi amintesc că Domnia sa ne acorda BT-ul după sublime eforturi sisifice din partea noastră, a colectivului, de corectură, adăugiri, interpolări etc., până când textul începea să vibreze ca o cantată de Bach.

2. *Despre simbolistica podului și „coincidentia oppositorum”*.

Nu puțini sunt aceia care au observat de-a lungul timpului voința și viziunea inspirată a savantului în construirea de poduri între oameni, pe de o parte; între științe și arte, pe de altă parte, astfel încât, în perioada maturității profesionale, devenise un adevărat *pontifex*, cuvânt latin auroral, care înseamnă *constructor de poduri* simbolice și apare prima dată în opera lui Marcus Terentius Varro și a lui Dionysius din Halicarnas, contemporanul lui *Yeshua*, viitorul Iisus Hristos.

Îndeplinirea energică a acestei misiuni avea să-l înscrie pe savantul nostru într-un trend

secular, numit *coincidentia oppositorum* și într-o tradiție a spiritelor reformatoare, inițiată printre alții de Nicolaus Cusanus (*De Docta Ignorantia*, 1440), Giordano Bruno, Jakob Boehme, Emanuel Swedenborg, dar și de Mircea Eliade, Carl Gustav Jung, Henry Corbin, Gershom Scholem, Abraham Joshua Heschel.

O simplă enumerare a principalelor titluri din bibliografia sa susține ipoteza posibilă și probabilă a misiunii de polihistor și *pontifex*: *Lingvistica matematică. Modele matematice în lingvistică* (1963); *Introducere în lingvistica matematică* (1966); *Introduction mathématique à la linguistique structurale* (1967); *Mathematische Poetik* (1973); *Semiotica folclorului. Abordare lingvistico-matematică* (1975); *Semiotica matematică a artelor vizuale* (1982) etc.

La această listă scurtă de cărți, voi adăuga câteva studii în limba engleză, care se desfășoară sub semnul a două cuvinte emblematice: *bridge* și *connections*, care confirmă ipoteza *pontifex*: *Mathematics and Poetry: Discrepancies within Similarities, Bridges: Mathematical Connections in Art, Music, and Science* (1998)¹; *Reading Numbers as a Metaphor of the Universe, Bridges: Mathematical Connections in Art, Music, and Science* (1999)²; *The Art-Science Marriage, From Quarrel to Understanding, Bridges: Mathematical Connections in Art, Music, and Science* (1999); *The Theater of Mathematics and the Mathematics of the Theater, Bridges: Mathematical Connections in Art, Music, and Science* (1999)³.

După ce a publicat peste 50 de volume în România și aproximativ 400 de articole în reviste

* Prof. dr., redactor-șef Revista *Academica*, doctor în filologie & doctor în științe economice. Cavaler al Ordinului *Palmes Académiques*.

științifice și de specialitate, din țară și străinătate, Solomon Marcus a fost însemnat cu pecetea înțelepciunii talmudice și, ca să armonizeze cele două aripi ale Bibliei, după modelul celor zece porunci, „savantul nepereche” propune, în complementaritate, un decalog laic, *zece nevoi umane* care – consider eu – definesc, asigură și confirmă autenticitatea și eficiența misiunii sale incomparabile de constructor de poduri și punți, *pontifex maximus*.

3. Decalogul laic⁴.

1. Nevoia de a da un sens vieții, la nivel elementar. 2. Nevoia de împlinire. 3. Nevoia de întrebare și de mirare. 4. Nevoia de îndoială și de suspiciune. 5. Nevoia de greșeală și de eșec. 6. Nevoia de joc. 7. Nevoia de identitate. 8. Nevoia de omenesc și de omenie. 9. Nevoia de cultură. 10. Nevoia de transcendență.

Voi exemplifica, aproape la întâmplare, câteva din nevoile paradigmatic marcusiene.

Nevoia nr. 3 (*Nevoia de întrebare și de mirare*), folosind argumentele marelui savant: „De prea multe ori, școala, în loc să întrețină și să dezvolte această nevoie, *de întrebare și de mirare*, o anihilează. Dar dacă nu ne menținem starea de curiozitate, de mirare, de dorință de a înțelege lumea, nu doar de a o înregistra, atunci nu ne putem forma capacitatea de problematizare, de identificare a aspectelor neelucidate, nu putem sesiza amploarea și natura ignoranței noastre”.

Nevoia nr. 5 (*Nevoia de greșeală și de eșec*), folosind argumentele savantului „nepereche”, printre interstițiile cărora sclipește fluxul energetic al lui *pontifex*, constructorul de poduri și punți:

„Personal, am făcut această experiență pe unele situații din matematică, din informatică, din lingvistică, din domeniul literar-artistic, dar cred că este valabil în general. Ținând seama de inevitabilitatea eșecurilor, este esențial să educăm rezistență la eșec, înțelegerea faptului că eșecul este normal; mai mult: dintr-un eșec este totdeauna ceva de învățat”.

Nevoia nr. 9 (*Nevoia de cultură*), folosind argumentele lui Solomon Marcus: „Câți sunt cei care ajung să trăiască fiorul unui vers, al unei poezii, al unei muzici, al unui tablou, al unui monument de arhitectură, al unei sculpturi, al unei ecuații, al unei formule chimice, al tabelii lui

Mendeleev, al unui program de calculator, al geometriilor neeuclidiene, al relativității einsteiniene, al lumii cuantice, al dualității Watson-Crick a acizilor nucleici?”

Nevoia nr. 10 (*Nevoia de transcendență*), folosind elemente din demonstrația lui *pontifex maximus*: „Etimologic, *trans* înseamnă dincolo iar verbul latinesc *ce* i se alătură s-ar traduce prin *a te cățăra*. Obiceiul copiilor de a se cățăra în copaci, pe garduri, pe stâlpi exprimă nevoia, tentația de a se înălța, de a se depărta de sol. Așa începe *transcendența*. Să treci dincolo de limitele, de cadrul ce ți-a fost impus prin naștere, să nu rămâi sclavul percepției senzoriale și empirice, să încerci să le depășești. Așa a apărut geometria neeuclidiană, care sfidează percepția senzorială a spațiului; fizică relativistă, care transgresează percepția empirică a timpului, energiei și mișcării; conștientizarea limitelor limbajului uman, inadecvat situațiilor în care nu mai există o diferență clară între subiect și obiect și dincolo de care urmează tăcerea sau compromisul de toate felurile; logicile neclasice, care încalcă una sau mai multe din cele trei principii ale logicii aristotelice: identitate, necontradicție, terț exclus; imaginarea unui calcul care depășește frontiera Turing dată de ideea obișnuită, elementară de calcul etc.”

3.1. Un final neașteptat.

M-am întrebat cum aș putea interpreta *destinul științific* al unui savant care știa să construiască poduri sau „punți” între discipline, între știință, artă și literatură; între poetică și matematică? Și, după îndelungi căutări și rătăcirii, am descoperit câteva „pietre de poticnire” ipotetice, cum le numise Alexandru Surdu, pe care le-am notat aici: un savant care construiește punți între discipline are un destin științific unic. El poate contribui la descoperiri inovatoare. Combinând idei și metode din diferite domenii, poate genera perspective noi și soluții neașteptate la probleme complexe. De exemplu, utilizarea matematicii în analizarea textelor literare ar putea dezvălui modele ascunse și o înțelegere mai profundă a lumii. Conectând știința cu arta și literatura, ar putea oferi o imagine mai completă și mai nuanțată a realității. O asemenea abordare holistică ar ajuta la depășirea granițelor artificiale dintre discipline și la o înțelegere integrată a cunoașterii. Deci,

datorită destinului său științific, acest savant va fi un *interdisciplinarist*, care va promova interdisciplinaritatea și transdisciplinaritatea. Prin exemplul său, va putea inspira alți cercetători să exploreze legăturile dintre diferite domenii și să colaboreze pentru a rezolva probleme complexe. Această perspectivă poate duce la dezvoltarea unor noi domenii de cercetare și la o mai profundă înțelegere a lumii, dar și la o schimbare de paradigmă în arhitectonica învățământului. De aici decurge și importanța ca noile generații să studieze pe baze interdisciplinare.

Un astfel de savant are un rol crucial în dezvoltarea științei și a culturii, contribuind la o lume mai conectată și mai înțeleaptă. Cine ar putea să joace acest rol crucial?

Întrebând câțiva consilieri pe inteligență artificială – ChatGPT, Chat 4.0, Grok, DeepSeek –, aceștia au procedat la un casting digital rapid și au conchis în cor că singurul aplicant care se califică este încă inegalabilul reformator de paradigme Solomon Marcus.

3.2. *Wiener Kreis. Cercul de la Viena.*

Printre ipotezele cu care îl provocam pe incomparabilul Profesor, în cursul întâmplătoarelor noastre colocvii, în sens erasmian, îmi amintesc că i-am propus odată schița unui studiu comparativ, axat pe *teoria sincronismului decalat* sau a *asincronismului socio-cultural*, între modelul *Cercului de la Viena* (1924–1936) și Cercul de la București, încă neoficializat din anii '70, din care făceau parte, pe lângă Solomon Marcus, Mircea Malița, Sorin Stati, Paul Miclău ș.a. Din motive ținând de diplomația culturală, savantul a decis să-mi dea răspunsul mai târziu, în „spațiul mioritic” transcendent.

Note

1. [<https://archive.org/details/bridgesmathemati-0000unse>], accesat 04.03.2025.
2. [<https://archive.bridgesmathart.org/1999/bridges1999-302.pdf>], accesat 06.04.2025.
3. [<https://archive.bridgesmathart.org/1999/bridges1999-293.pdf>], accesat 10.04.2025.
4. Solomon Marcus, *Zece nevoi umane*. București. Editura Spandugino, 2015.